

L'església de Santa Maria i el Campanar de la Vila

Art i tradicions com a Heretatge

Edició 2010

Ontinyent

La Vall d'Albaida
la vall blanca

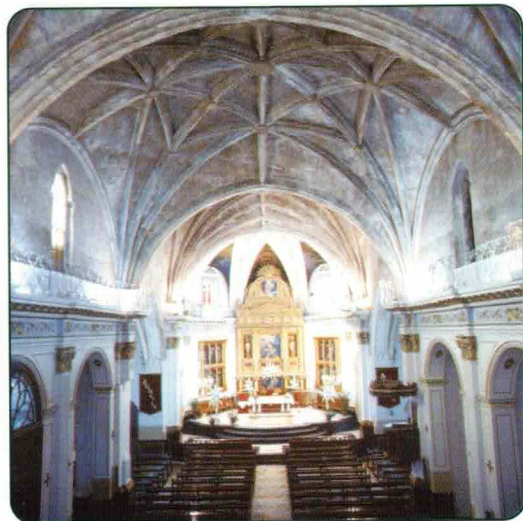
L'ESGLÉSIA ARXIPRESTAL DE SANTA MARIA (segles XIV-XVI)

La construcció definitiva es produeix en la primera meitat del segle XVI, encara que trobem diverses intervencions anteriors (segles XIV-XV) i posteriors (XVII). Després de l'ocupació cristiana es va construir un primer temple, probablement sobre la mesquita islàmica, del qual no es coneix tanmateix cap vestigi encara que seria, a bon segur, d'una nau amb arcs de diafragma i trespol d'enteixat de fusta llaurada. Està documentada una intervenció a mitjan segle XV que correspondria a l'obertura dels braços i dotaria l'església d'una planta de creu llatina.

La reforma definitiva (1518-1530) va ser obra de Benet Oger, mestre d'obres originari de Lió (França), i responsable, entre altres, de la col·legiata de Reus. En aquest moment es basteixen les dos voltes dels peus, de rampant redó, una de les quals (la central) reproduïx la traça de les voltes de la Llotja de Mercaders de València. Les dos voltes es sustenten sobre pilastres en forma de soga i helicoidals d'aresta viva. La magnífica portada renaixentista (1530) és una de les més belles i remarcables del primer Renaixement valencià. Les capelles laterals (cap a 1540) foren obra de Joan de Batea, mestre picapedrer bascofrancés que acabarà residint a Ontinyent.

A mitjan segle XIX té lloc una profunda i desafortunada remodelació, amb la relectura estètica del neoclàssic acadèmicista que es va saldar amb el cobriment de les voltes, la destrucció o emmascarament de les pilastres i finestres de pedra picada gòtica. El procés de repristinació a les acaballes dels setanta ha permès descobrir les voltes i endevinar l'aspecte primigeni de les pilastres.

El presbiteri o cap d'altar fou construït cap a 1570, encara que reformat a la fi del XVII i tot just davall seu trobem la cripta on es poden apreciar els vasos on eren soterrats els preveres. La sagristia fou edificada entre 1580-1610.

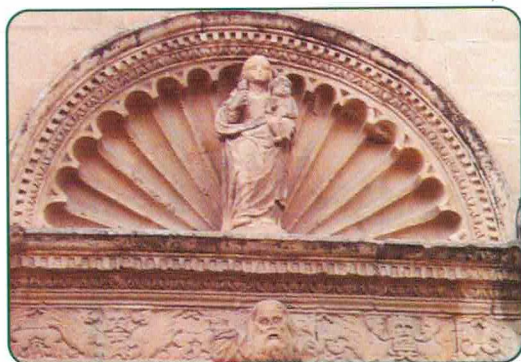

La capella de la Puríssima (1662-1692) va ser construïda quasi simultàniament al campanar (des de 1689). S'hi venera la imatge de la patrona de la població, llavorada en plata.

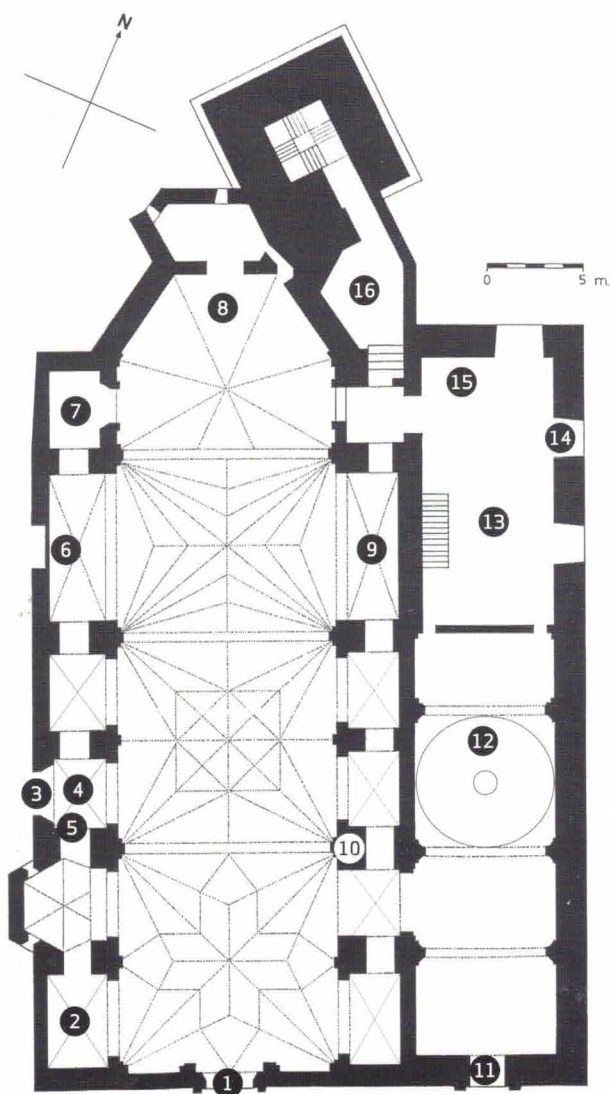
Entre els objectes mobles caldria destacar: taula de l'Anunciació, anònim valencià, segona meitat del segle XV; pica gòtica (segle XV) habilitada com a pilet, amb un interessant plafó devocional de taulells (segle XVIII), ambdós en la pujada al campanar; olis de Josep Segrelles (segle XX)

en el presbiteri i en el lateral del creuer; magnífica pica baptismal florentina de la segona meitat del XVII; col·lecció pictòrica de Vidal i Tur; obres de Ribalta i anònims del XVII; talles del Sant Sepulcre (1943) i La Soledat (1943-1944) de Marià Benlliure.

L'església de l'Assumpció de Santa Maria va ser declarada, junt amb el barri de la Vila, Conjunt Històric Artístic Nacional l'any 1974.

- 01 Portada renaixentista de l'església (1530)
- 02 Pica baptismal florentina (segle XVII)
- 03 Porta del Bon Pastor
- 04 Volta amb la imatge de l'Assumpció (segle XVI)
- 05 Tomba de Llop de Vaello (segle XIII, sent la tomba del XVI)
- 06 Capella de La Soledat amb olis de Josep Segrelles; i quadre de les Ànimes (segle XVI)
- 07 Capella del Sant Sepulcre
- 08 Presbiteri amb olis de Josep Segrelles (segle XX)
- 09 Capella de Sant Josep amb col·lecció pictòrica de Vidal i Tur
- 10 Detall de les pilastres helioidals (segle XVI)
- 11 Portada neoclàssica de la Capella de la Puríssima (segle XVII)
- 12 Capella de la Puríssima (segle XVII)
- 13 Sagristia (segles XVI-XVII)
- 14 Rellotge solar (segle XVII)
- 15 Taula de l'Anunciació (segle XV)
- 16 Entrada al campanar amb pica gòtica (segle XV); i retaule detaulells (segle XVIII)

S. XIII-XIV

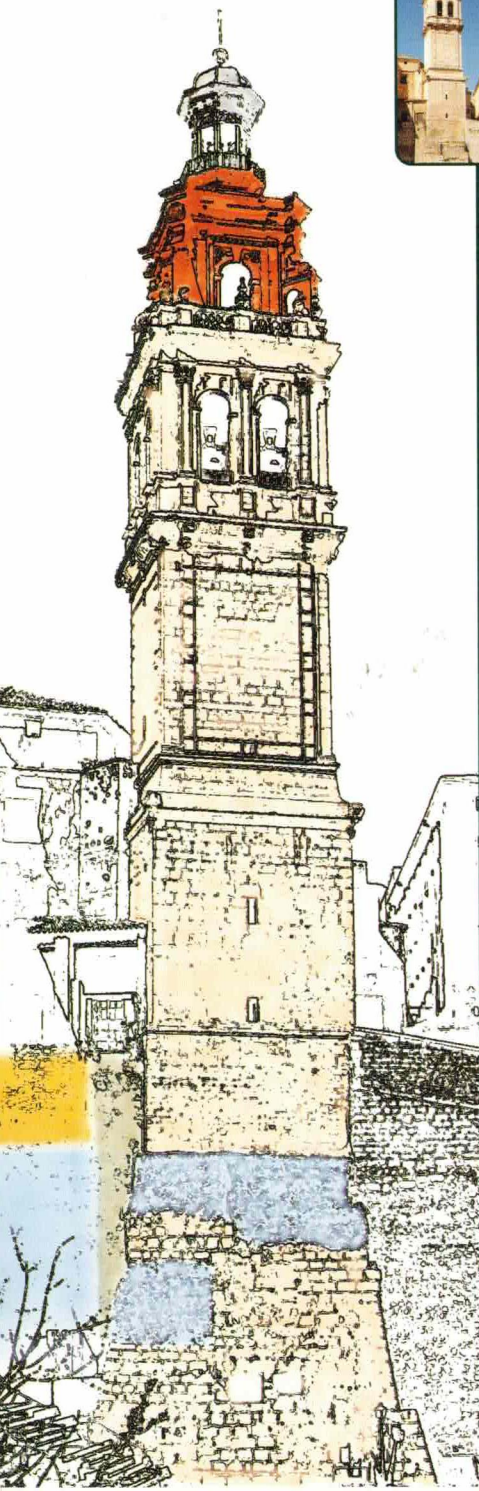
S. XV-XVI

S. XVII

S. XVIII

S. XIX

S. XX

L'actual torre de les campanes de l'església de l'Assumpció de Santa Maria, denominada popularment "el campanar de la Vila", és la tercera de les torres que ha tingut el temple.

L'actual campanar fou precedit per altres dos, un medieval i un altre del segle XVI. Es conserva la base del primer, amortitzada en una de les capelles laterals del nord, adjacent a la porta del Bon Pastor. Hi ha una interessant volta arestada octogonal i accessos en biaix. Són pràcticament les úniques restes estructurals que s'han conservat de la primitiva església gòtica. La segona torre va ser edificada a mitjan segle XVI, poc després de la reforma definitiva del temple (1518-1530), com a adequació a les necessitats dels nous temps: les campanes ara havien de revoltejar. Aquest segon campanar estava situat a la dreta de l'altar i prop de la ubicació de l'actual. Era de planta hexagonal, d'escasses proporcions i tenia poc valor artístic. Ambdós campanars van albergar el rellotge públic, la campana del qual (denominada de Rauxa i Foc) data de 1563 i és una de les més antigues de la Vall d'Albaida.

La construcció de la tercera torre (l'actual) es va iniciar el 1689, després d'haver enderrocat la segona torre perquè amenaçava ruïna. En el procés de demolició es va danyar l'absis o presbiteri primitiu gòtic, construït a mitjan segle XV, que va haver de ser substituït per l'actual. La construcció del campanar es va dilatar al llarg de vora vint anys. El disseny va ser obra de Gaspar Díez, de València, i de Josep Pasqual, d'Ontinyent. Les obres van ser dirigides pel mestre d'obra Albert Lluch, d'Ontinyent. El disseny és idèntic al de la ciutat d'Almansa, tot i que aquell està edificat en rajola i l'ontinyentí en pedra. Prèviament es va haver de consolidar la base

del nou campanar, edificat sobre restes de fortificacions medievals i, parcialment, sobre la torre del Carnari, una gran torrassa medieval on anaven a parar definitivament les despulles dels difunts dels fossars i dels vasos de l'església.

Les campanes, algunes de les quals van ser confeccionades de nou, van poder revoltar el 19 de novembre de 1695. I encara que l'any 1705 estava ben avançada la sala de campanes, l'edificació del cos que albergava la campana del rellotge i el coronament de la torre de campanes es van dilatar molt de temps: van ser acabats cap a 1745. Consistia en un temple quadrangular acabat amb volta de mocador i coberta de teules esmaltades blaves, idèntiques a les de la cúpula de mitja taronja amb llanternó de la capella de la Puríssima. Va sofrir els efectes del terratrèmol de 1748, que van causar alguns danys.

La plaça Major i el campanar segons el pintor ontinyentí Vicent Tortosa (1850)

A hores d'ara la seua aparença, amb l'acabament final de fundició gris, és conseqüència de les destrosses provocades per l'impacte d'un llamp el 26 de maig de 1859 que va obligar a la demolició de l'anterior i a construir l'actual en 1891-1893, sota la direcció de l'arquitecte Antoni Ferrer, de València. El coronament consisteix en un temple de fundició gris, dissenyat per Ferrer i realitzat pel fonedor Jordi Batle. El 16 d'octubre de 1892 es van acabar les obres de reconstrucció.

La seua esplendor i grandiositat s'ha vist realçada arran de la demolició en 1983 de les cases que hi havia als peus, al carrer del Regall. S'han deixat a la vista les fortificacions de diverses èpoques que li serveixen de base. A hores d'ara la torre és una de les més altes de l'Estat espanyol.

Durant la Guerra Civil el campanar va servir com a talaia i punt d'observació antiaèria. Moltes de les campanes van ser baixades i es van perdre. Tot i això, unes poques van ser preservades: l'esmentada de Rauxa i Foc (1563), la del Santíssim (1802) i la Petra (1881). La resta són posteriors a 1939.

El procés de restauració de les campanes va començar a les acaballes dels anys 90. En 2009 es va reposar l'única campana que faltava des de la Guerra Civil, la de Santa Bàrbara, i es va fondre la nova Petra, en substitució de l'antiga, fosa en 1881, la qual després de l'aparició d'un clevill, ha quedat exposada en la Casa de la Cultura de la ciutat, al palau dels Barons de Santa Bàrbara. En 2009 també es realitzen millores en el campanar: se substitueix l'escala d'accés als cossos superiors i es restaura el sòl de la sala de campanes.

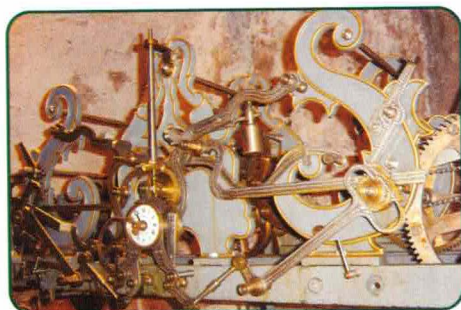
La Colla de Campaners d'Ontinyent, nascuda l'any 1994, ha recuperat els tocs, vols i repics de les campanes a la manera manual tradicional. El seu principal objectiu és la defensa i protecció dels campanars, campanes i tots aquells elements patrimonials i etnològics que configuren l'heretatge cultural ontinyentí i vallalбайдí.

Són molts els tocs que realitzen a l'any, la major part d'ells de caire religiós i festiu. D'entre els tocs no quotidians cal destacar les Rogatives per malalts, el toc de Tronada, el de Combregars, el de Dolors de Part, mort del Rei, mort del Papa, etc.

La Colla de Campaners a més, és responsable del Ball dels Cavallets d'Ontinyent, que, actualment desfilen pels nostres carrers al Corpus i la Puríssima. Les visites guiades que ofereix la Colla de Campaners es realitzen els diumenges abans de missa dotze, a les 10'30h (excepte els dies en què hi ha tocs).

El Rellotge

Una parada obligatòria és, sens dubte, la sala del rellotge on s'ubica l'actual maquinària condicionada com a peça de museu. Datat de l'any 1972, el rellotge del Campanar de la Vila és el més gran dels tres que es conserven actualment a la ciutat i únic en funcionament. Cal destacar el seu gran valor com a maquinària monumental així com la seua constitució.

Les campanes

Actualment trobem al Campanar tretze campanes i una matraca. El pas dels anys no ha variat massa els seus noms tradicionals, per més que, per trencadures o desaparicions, les campanes han anat canviant. Ací teniu les dades bàsiques:

Nom:
Coneguda per: XIMBOLET
Any fosa: Segle XIX
Pes aproximat: 5 Kg
Fonedor: Desconegut
Boca: 210 mm
Altura bronze: 160 mm
Vora: 20 mm

Nom: Consuelito
Coneguda per: SANT BERTOMEU
Any fosa: 1956
Pes aproximat: 16 Kg
Fonedor: Roses (Atzeneta d'Albaida)
Boca: 300 mm
Altura bronze: 290 mm
Vora: 30 mm

Nom: Maria
Coneguda per: LA MICALETA O
 SANT MIQUEL
Any fosa: 1956
Pes aproximat: 23 Kg
Fonedor: Roses (Atzeneta d'Albaida)
Boca: 340 mm
Altura bronze: 300 mm
Vora: 31 mm

Nom: Sant Josep
Coneguda per: EL CALBINOT
Any fosa: 1956
Pes aproximat: 43 Kg
Fonedor: Roses (Atzeneta d'Albaida)
Boca: 420 mm
Altura bronze: 380 mm
Vora: 45 mm

Nom: Sants Abdó i Senén
Coneguda per: SANTS DE LA PEDRA
Any fosa: 2006
Pes aproximat: 71 Kg
Fonedor: Hermanos Portilla
Boca: 480 mm
Altura bronze: 440 mm
Vora: 50 mm

Nom: Sant Ignasi (Màrtir)
Coneguda per: SANT IGNASI Ó "IGNASIA"
Any fosa: 1941
Pes aproximat: 152 Kg
Fonedor: Roses Vidal, Manuel
Boca: 640 mm
Altura bronze: 580 mm
Vora: 80 mm

Nom: Santa Bàrbara
Any fosa: 2009
Pes aproximat: 241 Kg
Fonedor: Eijsbouts (Holanda)
Boca: 734 mm
Altura bronze: 660 mm
Vora: 70 mm

Nom: Santa María
Coneguda per: ELS ALBATS
Any fosa: 1941
Pes aproximat: 343 Kg
Fonedor: Roses Vidal, Maniel
Boca: 840 mm
Altura bronze: 580 mm
Vora: 80 mm

Nom: Santa Àgueda
Coneguda per: COMBREGARS
Any fosa: 1941
Pes aproximat: 466 Kg
Fonedor: Roses Vidal, Manuel
Boca: 930 mm
Altura bronze: 850 mm
Vora: 100 mm

Coneguda per: SANTÍSSIM
Any fosa: 1802
Pes aproximat: 670 Kg
Fonedor: Roses, Pasqual
Boca: 1050 mm
Altura bronze: 930 mm
Vora: 110 mm

Nom: Puríssima Concepció
Coneguda per: PURÍSSIMA
Any fosa: 2000
Pes aproximat: 770 Kg
Fonedor: Ribera Domínguez, Gabriel
 (Cáceres)
Boca: 1110 mm
Altura bronze: 1000 mm
Vora: 118 mm

Nom: Jesús, l'Assumpció de Santa
 Maria i San Pere Apòstol
Coneguda per: Petra
Any fosa: 2009
Pes aproximat: 1642 Kg
Fonedor: Eijsbouts (Holanda)
Boca: 1380 mm
Altura bronze: 1150 mm
Vora: 108 mm

Nom: Campana de rellotge
Coneguda per: CAMPANA DEL RELLOTGE
 RAUXA I FOC
Any fosa: 1563
Pes aproximat: 1242 Kg
Fonedor: Sierra, Joan de la
Boca: 1290 mm
Altura bronze: 1110 mm
Vora: 115 mm

A banda de les campanes, es conserva també una matraca, l'instrument de percussió que sona durant el dejuni de les campanes (dijous, divendres i dissabte Sant). Es tracta de les Trebanelles de la Vila, una gran caixa de ressonància feta amb fusta i amb forma de creu grega i un pes de 62 Kg. Esta caixa emet un so sec en ser colpejat pels setze carraus o martells. Les Trebanelles foren realitzades per Josep Lluís Garcia Mollà a l'any 2004.

VISITES A L'ESGLÉSIA:

L'Església està oberta al públic en horari de misses i més àmpliament durant els dies de major solemnitat.

HORARI DE MISSES:

Hivern (fins el dilluns de Sant Vicent): Laborables a les 19:30h. Dissabtes a les 8h (Missa Sabatina) i a les 20h. Diumenges i festius a les 12h.

Estiu (A partir del 2 de maig): Laborables a les 20h. Dissabtes a les 8h. (Missa Sabatina) i a les 20h. Diumenges i festius a les 12h.

ELS DIES DE MAJOR SOLEMNITAT A LA PARRÒQUIA SÓN:

- ☀️ Setmana Santa, amb tocs de Trebanelles, processons, hora Santa davant del monument, oficis i la Glòria de Resurrecció amb un solemne toc de campanes.
- ☀️ Pentecosta, amb un concert cerimonial de campanes.
- ☀️ Corpus Christi, amb missa, processó i tocs especials.
- ☀️ Assumpció (15 d'agost), amb concert de campanes un hora abans de la Missa Major.
- ☀️ Puríssima Concepció, dia de major solemnitat de l'any, amb concert de campanes.

En l'elaboració d'aquest fullet han participat:

Colla de Campaners d'Ontinyent
Pilar Torró (Tourist Info Ontinyent)
Vicent Terol (Arxiu Municipal d'Ontinyent)

PER A MÉS INFORMACIÓ:

COLLA DE CAMPANERS D'ONTINYENT

Cantalar de Sant Vicent, 34
46870 Ontinyent (Valencia)
Tel.: 626 233 271
E-mail: colladecampanars@hotmail.com

TOURIST INFO ONTINYENT

Plaça Sant Roc, 34 (Palau de la Vila)
46870 Ontinyent (Valencia)
Tel.: 96 291 60 90 · Fax: 96 291 63 03
E-mail: ontinyent@touristinfo.net
www.ontinyent.es
www.comunitatvalenciana.com

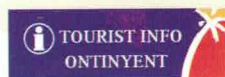
Colla de Campaners d'Ontinyent

Parroquia de
Santa Maria

AJUNTAMENT D'ONTINYENT
REGIDORIA DE TURISME

La Vall d'Albaida